

EIROPAS SAVIENĪBAS KVALITĀTES IZMAIŅU IESPĒJAMĪBAS TENDENCES

Abstract

In the course of integration into the European Union initially put forward purposes of the international organization have essentially extended. Achievement of the purposes is connected with presence of economic resources which should not make negative impact on sphere of the social rights, which includes public health services, education, culture and others, because quality of the human resource is an important condition for object in view achievement. Probably, during action of mutual agreements between the countries-participants, it is necessary to make the analysis of the first received data that will be the basis to designate their responsibility, to suspend activity or to exclude from the international organization in connection with falling of the standard of living. The object of the research – is to define borders in which the European economically-political international organizations carry out influence on socially political sphere and whether political globalization is a necessary condition for achievement of economic aims.

Atslēgas vārdi: Lisabonas līgums, Eiropas Savienība, uzdevumi, dzīves kvalitāte.

Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu šobrīd ir beidzamais Eiropas Savienības darbību regulējošais, kontinuitatīvais līgums, kas izriet no līgumiem uz kuru pamata ir dibinātas Kopienas un Eiropas Savienība, un izdarīti grozījumi, ar Vienoto Eiropas aktu 1986. gadā, Līgumu par Eiropas Savienību - 1992. gadā, Amsterdams Līgumu -1997. gadā un Nicas Līgumu - 2001. gadā.

Šobrīd tikai Māstrihtas līgums no tiesību zinātnieku viedokļa attiecībā pret iepriekšējiem dibināšanas un grozījumu līgumiem tiek vērtēts, kā kvalitatīvākais. Tomēr, šajā gadījumā ir būtiski izvērtēt, kādu saturs tiek iekļauts jēdzienā „kvalitāte”. Līgumu var vērtēt gan no juridiskās tehnikas viedokļa, tomēr, pamata atziņa par kvalitāti ir vērsta uz to, ka Māstrihtas līgums piešķir Eiropas Savienībai citu veidolu, iekļaujot jaunas politikas. Šajā gadījumā divējādi vērtējams termina „kvalitāte” atbilstošs lietojums, jo kvalitāte ir:

1. īpašību kopums, labums un atbilstība noteiktām normām (Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca: 2000);
2. objekta vai vienības raksturlielums, kas nosaka tā spēju atbilst noteiktajām un paredzamajām vajadzībām (ISO-8402).

Pirmajā gadījumā, nebūtu loģiski, ka atzīmējot Eiropas Savienības unikalitāti, būtu iespējams skatīt to, kā atbilstošu noteiktām normām, jo nepastāv unikālas normas kā tādas. Savukārt otrais gadījums, ir pamats izvērtēt Kopienas dibināšanas līgumus un to grozījumus, jo, teorētiski ir iespējams konstatēt ”paredzamās vajadzības” tiesību normu pilnveidošanai. Eiropas Kopienas un tālākajā attīstībā – Eiropas Savienības „paredzamās vajadzības” ir noteiktas mērķis – gan, kā rezultāts, uz kuru apzināti virzīts process, gan kā darbības tiecoties

realizēt skaidri definētus uzdevumus, gan tiecoties pēc ideāla. Eiropas Kopienu un Eiropas Savienības līgumos uzdevumi ir sadarbības procesā apzinātas problēmsituācijas, kuras nepieciešams, pirmkārt, sasniegt, bet otrkārt, atrisināt. Definējot līgumā uzdevumus, vēl nerodas priekšnosacījums to sasniegšanai, bet tikai apzināšanai kā tādai. Savukārt uzdevuma atrisināšanai nepieciešamie priekšnosacījumi ir zināšanas un saprātīgu domu esamība.

Vēsturiski tiek minēti pieci priekšnosacījumi Eiropas Kopienu dibināšanai, kas kopumā tiek vērtēti arī kā Eiropas Kopienu dibināšanas un Eiropas Savienības darbības mērķi, un arī no esošās Lisabonas līguma 2.panta redakcijas izriet sākotnēji definētie mērķi:

- drošība un miers
- dalībvalstu saimnieciskā labklājība
- demokrātiskas Eiropas izveide
- kopējā tirgus izveide
- pašapliecināšanās iepretim trešajām valstīm.

Analizējot Eiropas Kopienu un Eiropas Savienības līgumus, izņemot Lisabonas līgumu, konstatēts, ka noteiktu mērķu īstenošanai tika noteikti atšķirīgi uzdevumi, kuri tika definēti ar konkrēta laika periodā aktuālām problēmsituācijām. Romas līgumi vairāk tika orientēti uz saimnieciskās labklājības sasniegšanu, kas bija būtiski pēckara periodam, un, īsumā, uzdevumu apjoms bija šāds:

- ievadmuitas un ievadamo preču kvalitatīvo ierobežojumu atcelšana;
- vienotas muitas un tirdzniecības politikas izveide attiecībā pret trešajām valstīm;
- personu, preču, kapitāla un pakalpojumu brīvas kustības nodrošināšana;
- iekšējā tirgus konkurences veicināšana;
- izveidot fondu strādājošo darbaspēju uzlabošanai un dzīves līmeņa paaugstināšanai;
- izveidot līguma īstenošanai un pārraudzībai efektīvas izpildinstitūcijas.

Turpmākais process, līdz Māstrihtas līguma parakstīšanai tika virzīts Romas līgumos noteikto uzdevumu īstenošanai un šo uzdevumu izpildes kvalitatīvais rādītājs ir tieši Māstrihtas līguma parakstīšana, jo noteiktie uzdevumi, teorētiski, tika izpildīti tiktāl, lai rastos tiesisks pamats, aktualizēt citus uzdevumus, kas būtu aktuāli nākamajam laika periodam un šā perioda problēmām – pārprodukcija, valūtas svārstības, sociālais tūrisms u.c. Tomēr iekļaujot uzdevumu tieslietu un iekšlietu politikas izveidei un sasaistot to ar pārvietošanās brīvībām, tika konstatēts, ka uzdevuma kvalitatīvai izpildei ir nepieciešami vairāki priekšnosacījumi, kuri nav izpildāmi, tikai ar politiskas gribas palīdzību, bet tiem ir nepieciešami tiesiski priekšnosacījumi.

Amsterdamas līgums noteica tiesisku pamatu Eiropas Savienības, kā starptautiskai ekonomiskas organizācijas, robežai, kā arī jautājumus, kas saistīti ar dalībvalstu un Eiropas

Savienības pilsoņu pārvietošanos, t.sk., veicinot pilsoņu nodarbinātības paaugstināšanu un labklājības līmeņa izlīdzināšanu.

Jāatzīmē, ka Eiropas Savienības uzdevumi sociālās politikas jomā, kas definēti Māstrihtas un Amsterdamas līgumos ir līdzīgi, bet ne identī, uzdevumiem, kuri tika definēti Padomju sociālistisko republiku savienībā laika periodā no 1970.gada. Arī šie uzdevumi bija akcentēti uz ekonomiskās neatkarības izveidi, vispārējās nodarbinātības un iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanu.

Lai īstenotu šos uzdevumus, telpā, kurā ir daudzveidīga kultūrvide, atšķirīga reģionālā attīstība, bija nepieciešams izstrādāt programmas, kas veicinātu uzdevumu izpildi un nodrošinātu mērķu sasniegšanu. Līdz ar to, turpmāk organizācijas pastāvēšanas un attīstības priekšnosacījumi bija atkarīgi no tā, cik veiksmīgi un vai vispār ir iespējams nodrošināt programmu īstenošanu mērķu sasniegšanai. Šo programmu ietvarā bija skatāmi jautājumi, kas saistīti ar

- Politiskās sistēmas reformām
- Attieksmi pret reliģiju, tolerance;
- Ekonomiskām reformām;
- Krīzes risinājuma programmām;
- Jauniem ārpolitikas īstenošanas principiem.

Iespējams, ka tieši fleksibilitātes trūkums lēmumu pieņemšanā bija pamats tam, ka Padomju sociālistisko republiku savienība nespēja īstenot augstākminētās programmas, un tās izjukšana līdz ar to, bija loģisks iznākums. Eiropas Savienībā šo programmu īstenošana papildu tika saistīta ar jautājumu par divpadsmit jaunu kandidātvalstu pievienošanu, un, lai nodrošinātu esošās sistēmas aizsardzību, kā arī nodrošinātu jauno dalībvalstu interešu respektēšanu, tika parakstīts Nicas līgums, kurš kopumā vērtējams, kā dokuments, kas bija pamats Eiropas Savienības administratīvi-politiskās sistēmas reformām.

Uzdevumu īstenošanas rezultātā bija nepieciešams nenovirzīties no mērķiem, kas virzīti uz Eiropas Savienības pilsoņu labklājības līmeņa paaugstināšanu. Māstrihtas līgums bija pirmais no līgumiem, kurā definēts uzdevums, kas saistīts ar dzīves kvalitātes paaugstināšanu (Līgums par Eiropas Savienību 2.pants), bet tika noteikts kā viens no vairākiem uzdevumiem, līdz ar to, ir pietiekoši pamatoti secināt, ka šis uzdevums nav uzskatāms par izrietošu no pārējiem iepriekšējos līgumos, kā arī līgumā definētajiem uzdevumiem, piemēram, tādiem, kas saistīti ar augstu nodarbinātību un sociālo aizsardzību, vai līdzsvarotu saimnieciskās darbības attīstību. Ņemot vērā iepriekš norādīto definīciju kvalitātei kā tādai, dzīves kvalitāte ir saistīta ar indivīdu un sabiedrības labklājības

novērtējuma, kas tieši atkarīga ne mazāk kā deviņiem paredzamajiem un identificējamiem rādītājiem:

- Veselības un paredzamā dzīves ilguma (*US Census Bureau* pētījumi);
- Ģimenes dzīves. Šķiršanās apjoms (*ANO; Euromonitor* pētījumi);
- Sabiedriskās dzīve. Biedrošanās un uzskatu paušanas iespējām (*World Values Survey* pētījumi)
- Materiālās labklājības. IKP līmenis. Pirkjspējas paritāte (*Economist Intelligence Unit* pētījumi)
- Politiskās stabilitātes un drošības (*Economist Intelligence Unit* pētījumi);
- Klimata un ģeogrāfijas (*CIA World Factbook* pētījumi);
- Darba garantijām un bezdarba līmeņa (*Economist Intelligence Unit* pētījumi);
- Politiskās brīvības (*Freedom House* pētījumi);
- Dzimumu līdztiesības (atlīdzības kontekstā) (*UNDP Human Development Report* pētījumi).

Jēdziens „dzīves kvalitāte” nekādā veidā nebūtu saistāms ar jēdziena „nabadzība” iekļaušanu tā saturā. Līdz ar to, īstenotās starptautiskās organizācijas politiskās sistēmas reformas, bija pamats Eiropas Savienības dalībvalstīm izstrādāt krīzes risinājuma programmu, lai nodrošinātu turpmāku Eiropas Savienības darbību. Kā starprezultātu šādai darbībai var uzskatīt Nicas līgumu, bet noslēdzošais rezultāts ir Lisabonas līgums, kura izveidošanas pamatuzdevums bija saistīts ar to, lai sabalansētu tos mērķus un uzdevumus, kurus ir iespējams īstenot starptautiskas organizācijas ietvaros. Jāatzīmē, ka arī šie uzdevumi ir saistīti ar sociālās politikas jautājumiem, kuru īstenošanas priekšnosacījumi šobrīd ir iekļauti arī Eiropas Savienības stratēģijā „Eiropa 2020”.

Izvērtējot Lisabonas līguma un Pamattiesību hartas saturu, tā pati nesatur tiešu norādi uz jautājumiem, kas saistīti ar dzīves kvalitātes paaugstināšanu tās klasiskajā, iepriekš norādītajā, apjomā, bet gan ar jautājumiem, kas saistīti ar politisku, ekonomisku, sociālu un teritoriālu vienotību iekšējā tirgus kontekstā, kā arī pilnīgas nodarbinātības politikas īstenošanu. Ņemot vērā iepriekš norādīto, ir pietiekoši pamatoti izdarīt secinājumu, ka Lisabonas līgums ir ierobežojis Māstrihtas līgumā noteikto sociālās politikas apjomu, līdz apjomam, ciktāl Eiropas Savienības vienotā sociālā politika ir nepieciešama personu pārvietošanās brīvības, kā ekonomisko mērķu sasniegšanas kontekstā.

Kā norādīja Eiropas Savienības Nodarbinātības komisārs László Andor “Nabadzība ir nopietna ES problēma un [...] šā brīža ekonomiskie un finanšu apstākļi šo situāciju vēl pasliktina. Krīze prasa savu, un lielai daļai eiropiešu šobrīd ir grūti izdzīvot [...]” (citēts Eiropas Komisijas preses vietnē). Tas nozīmē to, ka pietiekoši diskutabls jautājums ir par to,

ciktāl, ievērojot dalībvalstu suverenitāti un kompetences apjomu, būs iespējams nodrošināt vienotu izpratni par sociālo taisnīgumu, kā arī noteiktā laika periodā ieviest tiesību normas, kuras virzītas uz ekonomisko izaugsmi, tādas kā pētniecības un inovāciju finansējums un to pārvēršana efektīvā pakalpojumā vai produktā, jaunatnes atbalsta programmas izveide, darbaspēka mobilitātes programmu izveide un sociālā tīkla attīstība trūcīgo un sociāli atstumto cilvēku dalībai sabiedriskajos procesos. Minēto iniciatīvu ietvaros sākotnēji būtu nepieciešams vienoties par juridisko terminu saturu un tiesību īstenošanas robežām dalītās kompetences ietvaros, izvērtējot, vai Lisabonas līgumā iekļautie sociālās politikas jautājumi ir noteikti viennozīmīgi skaidri un neradīs pamatu atšķirīgai izpratnei par definēto tiesību apjomu un tā īstenošanas iespējām.

Bibliogrāfija

1. Consolidated Version of the Treaty on European Union. Accepted in Maastrich; to become valid.// Officila Journal of the European Communities, C 325, - http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_EN.pdf [03.05.2011.]
2. Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums./ Parakstīts Romā 25.03.1957.; stājies spēkā 01.01.1958.// - <http://eurlex.europa.eu/lv/treaties/dat/11957K/word/11957K.doc> [02.05.2010.]
3. Eiropas Komisijas vietne, Latvija Eiropas Savienībā, http://ec.europa.eu/latvija/news/press_releases/2011_04_05_lv.htm [04.05.2010.]
4. Konsolidētais Eiropas Kopienas Dibināšanas līgums./ Parakstīts Romā 25.03.1957.; stājies spēkā 01.01.1958.// Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C321E; - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:LV:pdf> [02.05.2010.]
5. Konsolidētais Līgums par Eiropas Savienību./ Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992.; stājies spēkā 01.11.1993.// Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C321E; - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:LV:pdf> [02.05.2010.]
6. Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu./ Parakstīts Lisabonā 13.12.2007., stājies spēkā 01.01.2009.// Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C306, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:LV:HTML> [05.05.2011.]
7. Member of European Commission, László Andor, Employment, Social Affairs and Inclusion http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/andor/index_en.htm [02.05.2011.]